

Kuolinvuosia metsästämässä - kokemuksia digitoitihankkeesta

Viikin tiedekirjaston kolmivuotinen Vanhan metsäkirjallisuuden [digitoitihanke](#) on lähenemässä loppuaan. [Metsämiesten Säätion](#) tuella olemme digitoineet yli [80 teosta](#) lähinnä metsätieteen alalta.

Haasteellisinta hankkeessa on ollut digitoitavan aineiston valinta ja tekijänoikeuksien selvittäminen. Koska olemme Viikissä keskittyneet suomenkieliseen metsäkirjallisuuteen, tekijänoikeuksiltaan vapaata aineistoa ei ole ollut kovinkaan runsaasti valittavissa. Suomenkielisen metsänhoidollisen kirjallisuuden vähittäinen nousukausi alkoi vasta 1860-luvun alussa ([Leikola 2001, s. 7](#)). Tekijänoikeuksiltaan vapaata aineistoa ovat teokset, joissa kirjoittajan kuolemasta on kulunut yli 70 vuotta. Tällä periaatteella voidaan valita lähes tarkistamatta vain ennen vuotta 1890 julkaistu aineisto.



Pikkukäpylintu (*Loxia curvirostra*)
kirjasta [Illuminerade figurer till Skandinaviens fauna](#),
Nilsson 1832

Kuolinvuosia on selvitetty ja jäljitetty matrikkeleista, bibliografioista, henkilöhistorioista, antikvariaateista, metsähistorian asiantuntijoilta ja Internetistä, jopa [Suomen sotasurmat –luettelo](#) on osoittautunut hyödylliseksi lähteeksi. Mutta entä sitten, kun julkaisu sisältää piirroksuvia tai valokuvia? Niiden tekijänoikeussuoja on selvitettävä erikseen. Onneksi ennen vuotta 1966 julkistetut ns. tavalliset valokuvat jäävät suojan ulkopuolelle kokonaan.

Valinnan vaikeus

Digitoitavan aineiston valinta on subjektiivista ja valintaan vaikuttaa oma kiinnostuneisuus. Esimerkiksi vanha [taimihinnasto](#) vuodelta 1916 saattaa näyttää jonkun silmissä turhalla ja tylsältä mutta dendrologin mielestä voi olla erittäin mielenkiintoinen. Mikä aineisto on oleellista ja tärkeää metsätieteiden, historian- ja kulttuurintutkijan tai tavallisen kansalaisen kannalta? Eräs keino selvittää tätä on tutkia metsähistoriaa, mutta se vie aikaa ja vaatii harrastuneisuutta. Tiedon relevanttisuuttakin tulee pohdittua, esim. [Suomen eläimistö Nuorisolle -kirjan](#) tiedot vuodelta 1872 ovat saattaneet muuttua

radikaalisti. Toisaalta nykyaikana uutena esitettyä tietoa voi löytyä jo sadan vuoden takaa. Joka tapauksessa vanhat kirjat edustavat aikansa kulttuuria ja tietämystä.

Digitoi kerran, julkaise avoimesti

Digitointi on sen verran työlästä ja kallista, että samaa aineistoa ei kannata digitoida useaan kertaan eri tahoilla. Päällekkäisen digitoinnin välttäminen on vaikeaa, koska Suomessa eikä ilmeisesti ulkomaillakaan ole vielä keskitettyä portaalia, josta kaikki digitoidut aineistot löytyisivät helposti. Tulevaisuudessa Kansalliskirjaston Mikaela-palveluun voi jokainen digitoiva organisaatio tallentaa omat digitointihankkeensa. Yliopistojen historian laitosten, arkistojen, seurojen, museoiden ja kirjastojen [Agricola - Suomen historiaverkossa](#) aineistot on järjestetty ajanjaksoittain, mutta varmuutta kaiken Suomessa digitoidun aineiston sisällyttämisestä sinne ei ole. Taas kerran pitää turvautua Googleen ja haravoida verkosta, onko joku jo ehtinyt skannaamaan digitoitavaksi valitsemamme teoksen.

Kasvi-, eläin- ja metsätieteellisten sarjojen ja lehtien digitointia olemme kirjastossa harkinneet pitkään, mutta olemme toivoneet ja jääneet odottamaan, että Kansalliskirjastossa tehtäisiin tämä työ keskitetysti kaikilta tieteenaloilta - onhan siellä digitoitu vanhoja sanomalehtiä jo nyt valtavia määriä ([Historiallinen sanomalehtiarkisto 1771-1890](#)). Sanomalehtiarkiston tekstisisältö on OCR-luettu ohjelmallisesti ja siten teksteihin voidaan kohdistaa hakuja ns. sumealla haulla. Sen sijaan Viikin tiedekirjaston digitoimien julkaisujen kokotekstistä ei ole mahdollista tehdä sanahakua, koska tekstintunnistuksen tekeminen julkaisuihin olisi ollut hankkeessamme liian kallista. Mikäli digitoisimme kirjastossamme näitä tieteenalojemme sarjoja ja lehtiä, ne olisivat pian saatavilla, mutta eivät niin käyttökelpoisessa muodossa kuin Kansalliskirjaston tuottamana joskus tulevaisuudessa.

Pientä, mutta mielenkiintoista ja opettavaista hanketta pyöritettäessä ei voi välttyä pohdiskelemasta työn kannattavuutta ja tuottavuutta, varsinkin jos vertaamme tuottamiemme digitoitujen teoksien määrää Kansalliskirjaston saavutuksiin tai Googlen tekemään sopimukseen ([Verkkarin 08/05 uutinen](#)) 25 miljoonan sivun digitoimisesta British Libraryn kanssa. Kotimaiset hankkeet ovat kuitenkin tärkeitä, sillä silloin voimme tarjota kansalaisillemme omaa kulttuurihistoriaamme.

Varovaisuutta ja teknistä tarkkuutta

Teknisiä ongelmia digitoinnissa aiheuttaa kirjojen huono kunto. Ohuet, ehkä repaleisetkin julkaisut kannattaa digitoida, koska ne eivät kestä enää asiakkaiden kopiointia. Paksut kirjat tai silkkiä välilehtiä sisältävät kuvakirjat ovat hankalia, sillä niiden avaaminen ja skannerin lasipintaa vasten painaminen satoja kertoja voi vaurioittaa sidosta tai välilehdet saattavat revetä. Kansalliskirjastolla on käytettävissä ns. kirjahissejä, joiden avulla vaikeasti käsiteltäviä teoksia voidaan skannata kääntämättä kirjaa.

Skannaukseen on käytetty vuonna 2004 kirjastoon hankittua A3-tasoskanneria

(Mikrotek Scanmaker 9800XL, maks. optinen skannausresoluutio 1600x3200dpi). Lisäksi tarvittiin ulkoinen kovalevy (Maxtor 200 Gb) isokokoisten tiedostojen tallentamiseen. Skanneri ja kovalevy maksoivat yhteensä noin 2500 €. Digitointitarkkuutena on käytetty 300 dpi:tä, mutta myöhemmin 400 dpi:tä. Kuvankäsittely on tehty Photo Shop Elements 2.0:lla ja pdf-tiedostojen tuottaminen Adobe Acrobat Standard:lla. Digitointitekniikan oppiminen on suhteellisen nopeata, mutta itse työskentely vaatii aikaa ja kärsivällisyyttä.

Tarkemmin digitointihankkeesta on kirjoitettu [Verkkarissa 04/2004](#): Pisteitä tuumalla – Viikin tiedekirjaston Vanhan metsäkirjallisuuden digitointihanke 2003-2005 (Kristiina Pirnes).

- Vanha metsäkirjallisuus Dviikissä
<http://www.tiedekirjasto.helsinki.fi:70/dspace/handle/123456789/9>

*Liisa Siipilehto
tietoasiantuntija
Viikin tiedekirjasto
puh (09) 191 58027
liisa.siipilehto at helsinki.fi*